

- наукових праць. – Чернівці : Видавничий дім "РОДОВІД", 2014. – Вип. 692-693 : Германська філологія. – С. 244-248.
6. Сусов И.П. Лингвистическая прагматика / И.П. Сусов. – Винница, Нова Книга, 2009. – 272с.
  7. Шевченко І.С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу / І.С. Шевченко // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : колективна монографія / під ред. І.С. Шевченко. – Х. : Константа, 2005. – С. 105-117.
  8. Шевченко И.С. Речевой акт как единица дискурса: когнитивно-прагматический подход / И.С.Шевченко/ / Тверской лингвистический меридиан: Сб. научн. статей. – Вып. 7: В мире языка / Под ред. Л.П. Рыжовой. – Тверь: Твер. гос. ун-т, 2007. – С. 69-80.

Summary

The article focuses on the analysis of German-language maxim in linguistic pragmatics. It is distinguished which speech acts it contains, it showed the importance of maxim from pragmatic point of view, and what features are relevant for it.

УДК: 81'37: 811.111

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІСЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ АКЦІОНОМЕНІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сорока Т.В.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Постановка проблеми. Лінгвістичне дослідження системи цінностей в сучасній англійській мові пов'язане з розробкою теоретичних та практичних проблем загального мовознавства, а найголовніше – наукового розгляду національної специфіки мови через вивчення лексичної семантики аксіологічних категорій з точки зору маніфестації ними навколишньої дійсності у фрагментах мовної картини світу соціуму.

Аналіз останніх досліджень. У низці статей, присвячених аналізу мовної об'єктивації аксіологічних категорій духовної культури англійського народу, яка репрезентована філософсько-світоглядними, науковими, громадсько-політичними, соціальними, моральними, релігійними, правовими та естетичними

цінностями [1; 2; 3], викладено результати авторського наукового дослідження семантичних співвідношень груп найбільш багатозначних аксіономенів¹ із застосуванням матричного методу. Однак, до складу аксіолексики входить ще й група восьми- та семизначних полісемантів, які займають фіксовані місця у матриці.

Метою статті є розкриття семантичної структури аксіономенів сучасної англійської мови, які кваліфікуються як ціннісно-обумовлені реєстрові одиниці лексикографічних джерел тлумачного характеру [5].

Виклад основного матеріалу дослідження. Семантична структура будь-якої системи слів у словнику є мережею семантичних відношень, що спостерігаються між словами певної системи, і “семантична структура цих систем має описуватися у термінах змістових відношень” [4, с. 76]. Оскільки лексема виступає зовнішнім відображенням слова, то його внутрішня сторона представлена семемою, яка є найменшою одиницею лексико-семантичного ярусу і рівнозначною окремому значенню слова. На позначення компонентів змісту семеми використовуються різноманітні терміни: *маркер* (Дж. Катц, Дж. Фодор), *фігура* (Л. Ельмслев), *диференційна ознака* (І. Арнольд), *семантичний множник* (Л. М. Васильєв, О. К. Жолковський), *семантична ознака* (Г. А. Уфімцева), *семантичний примітив* (Г. Вежбицька) та інші. У нашому дослідженні вводимо термін *генералізована сема* (ГС), під якою розуміємо семантично-похідну ознаку (СО), яка має скорочено-узагальнений зміст, що виводиться логічним шляхом з вихідної семеми.

Лексичний і семний склад аксіономенів сучасної англійської мови представлено 150 лексичними одиницями, які містять 1192 генералізовані семи. Ступінь полісемії та семантичні особливості аксіономенів досліджуємо за параметром їхнього кількісного представлення – від найбагатозначніших до моносемічних, у межах яких виділяємо сім груп.

До групи англійських аксіономенів із середнім ступенем полісемії належать чотирнадцять восьмизначних полісемантів *persistence, tolerance, humility, consciousness, mastery, respect, felicity, science, God, fortune, patience, worship, labour, duty*, які об'єднані двадцятьма п'ятьма різноманітними СО. Так, перші сім із зазначених аксіономенів – *persistence, tolerance, humility, consciousness, mastery, respect, felicity* – виражають певний стан, умови перебування (СО “*state (of), condition*”), наприклад, завзяття у досягненні мети (*persistence*: “*the state of being persistent*”), терпимість до чийось думок, поглядів, вірувань (*tolerance*: “*the state of being tolerant*”), непротивлення долі (*humility*: “*the state of being humble*”), ясне розуміння, усвідомлення чого-небудь (*consciousness*: “*the state of being aware of what is going on around you*”), володіння умінням, добрими навичками (*mastery*: “*the state of being master*”), повагу до себе з боку інших (*respect*: “*the state of being*

---

¹ *Аксіономен* (від грецького *ἀξία* – “цінність” і латинського – *nomēn* – “ім'я, назва”) є робочим терміном, уведеним у науковий обіг автором статті для позначення найменування цінності.

respected”), велике щастя (*felicity*: “*the state of being happy, especially in a high degree*”).

Між парою акціоменів *persistence* та *tolerance* й словами *humility*, *patience*, *consciousness* встановлюються взаємозв'язки за СО “*quality of*”, “*endurance*”, “*in science*”, а саме: лексичні значення “*стійкість*” (*persistence*: “*the quality of persisting*”), “*толерантність*” (*tolerance*: “*the quality of being tolerant*”), “*смирненість*” (*humility*: “*the quality of being humble*”) уособлюють відповідні фізичні й моральні якості, а позначення витривалості (“*an instance of enduring*”) в характеристиці лексичних одиниць *persistence*, *tolerance*, *patience* повністю збігається; семантика іменників *persistence*, *tolerance*, *consciousness* може розгортатися на рівні терміна в наступних наукових галузях: у зоології словом *persistence* позначається здатність живого організму протидіяти зовнішнім подразникам, що призводять до видозмін (“*Zoology. the ability of a living organism to resist being disturbed or altered*”); медичний термін *tolerance* означає витривалість організму переносити дію ліків або отрути (“*Medicine. the power of enduring or resisting the action of a drug, poison*”); *consciousness* – це водночас і філософське й психологічне поняття, яке пояснює розумові або ментальні здібності, що характеризуються мисленням, відчуттями й вольовими актами людини (“*Philosophy. Psychology. the mind or the mental faculties as characterized by thought, feelings, and volition*”). Між різноаспектними словами *persistence* (упертість, наполегливість), *patience* (терпіння, терплячість) встановлюється зв'язок на позначення незворушної, урівноваженої волі, твердості духу людини, незважаючи на проблеми й складності (СО “*perseverance, tenacity*”), що відображено в лексикографічних тлумаченнях (*persistence*: “*tenacity despite problems or difficulties*”), (*patience*: “*even-tempered perseverance*”).

Виступаючи складовими у виразах (СО “*in phrases*”), акціономени *consciousness*, *science*, *God*, *fortune*, *patience*, *worship* набувають додаткових лексичних значень, що відповідають певним генералізованим семам: **national consciousness** [=the set of national opinions] – сукупність національних думок, поглядів, оцінок (відповідає ГС “*opinion, viewpoint, estimate*”), **Christian science** (Am.E) – [Християнська наука] протестантська релігійна організація в США (відповідає ГС “*organization, institution*”), **play God** [=behave in an imperious or superior manner] – поводитись у владній манері (відповідає ГС “*power, ascendancy*”, “*superiority*”), **to cost / be worth a fortune** [=an extremely large amount of money (*informal*)] – неймовірно велика сума грошей] (відповідає ГС “*quantity, sum of*”), **Have patience!** [=Wait a bit!] – Май терпіння!/Зачекай трохи!] (відповідає ГС “*exclamation*”, “*minute (hour)*”), **Your Worship** – Ваша Честь/Милість (звертання до суддів та інших офіційних осіб Великобританії) (відповідає ГС “*rank, title*”).

Вказівка на діяльність людини виступає спільною СО (“*act (of), action(s)*”) для слів *persistence*, *humility*, *consciousness*, *mastery*, *science*, *labour* і конкретизується прикладами відповідних процесів, що характеризуються наполегливістю (*persistence*: “*the action of somebody who persists with something*”),

покірністю (*humility*: “an act of submitting”), повним усвідомленням того, що відбувається (*consciousness*: “full activity of the mind and senses”), ґрунтовним засвоюванням предмета (дисципліни) (*mastery*: “the action of mastering a subject”), практичним застосуванням інтелектуальних рішень (*science*: “the intellectual and practical activity”), продуктивною працею (*labour*: “productive activity”).

Емоційний аспект життя на відміну від діяльного проявляється в почуттях людини, семантика яких відображена в структурі аксіономенів *humility*, *consciousness*, *respect*, *worship* (СО “feeling (of)”) вказівками на скромність (*humility*: “a humble feeling”), усвідомлення почуттів однієї особи або колективу людей (*consciousness*: “the feelings, collectively, of an individual or of an aggregate of people”), глибоку повагу, що ґрунтується на визнанні чиїхось видатних здібностей або досягнень (*respect*: “a feeling of deep deference for someone elicited by their abilities, or achievements”), поклоніння Богу, святим (*worship*: “the feeling of reverence paid to God or a sacred personage”).

До останніх зазначених різновидів позитивного почуття людини наближаються лексичні значення аксіономенів *respect*, *worship*, *duty*, які за СО “regard, esteem” позначають прихильність, викликану чиїмись неперевершеними якостями (*respect*: “esteem for or a sense of the worth or excellence of a person”), (*worship*: “adoring regard”), сердечну пошану батькам або людині, яка старша за віком (*duty*: “high regard due to a parent, elder”).

СО “ability, capacity” тлумачить потенційні можливості (здібності, здатності), що виявляються в умінні людини терпіти, зносити тяжке випробування (*tolerance*: “the ability to endure hardship”), демонструвати видатні здібності (*mastery*: “the outstanding ability”), підібрати влучний вислів (*felicity*: “the ability to find appropriate expression for one’s thoughts”), вирішувати завдання в окремій галузі наукового знання (*science*: “the ability to produce solutions in some problem domain”), стримувати роздратування в разі затримки (*patience*: “an ability to suppress restlessness or annoyance when confronted with delay”).

Форма множини (СО “in plural”) урізноманітнює семантичну структуру аксіономенів, додаючи уточнюючих відтінків лексичних значень. Так, слово *respects* слугує для позначення знаків поваги як у формі вітання, адресованого знайомій людині (“a person’s polite greetings”), так і щирих співчуттів, висловлених з приводу чиєїсь смерті (“a formal expression often offered as *condolences* after a death”); іменником *the Gods* називають публіку гальорки (“the gallery of a theatre”); *fortunes* пояснює період так званих злетів й падінь в житті однієї людини або діяльності підприємства (“the success or failure of a person or enterprise over a period of time”), а *duties* – обов’язки як певний обсяг роботи, сукупність справ, що слід безумовно виконувати (“an action that one is required to perform as part of one’s job”).

За принципом ланцюжкових переходів утворюються попарні взаємовідношення між окремими восьмизначними аксіономенами. Так, лексичні значення слів *humility*, *patience* містять вказівку на моральність людини, її чесноти – скромність й терплячість (СО “virtue”), а семантика іншої пари *humility*,

respect за ознакою “погляд, думка, точка зору” (СО “*opinion, view, estimate*”) передає скромну оцінку власної значущості (“*modest opinion or estimate of one's own importance*”), позитивну думку (“*good opinion*”). Іменники **respect** та **tolerance** за СО “*attitude(s)*” збігаються в тлумаченні шанобливого ставлення, сповненого люб’язністю (**respect**: “*an attitude of consideration*”) й терпимістю до чужого способу життя, поглядів, звичаїв, почуттів, раси, вірувань, національності (**tolerance**: “*a permissive attitude toward those whose opinions, practices, race, religion, nationality, etc., differ from one's own*”), а лексичне значення “виявлення зацікавленості, інтересу до чого-небудь” (СО “*interest(s), concern*”) аксіономенів **tolerance**, **consciousness** знайшло відповідне місце в їхній семантиці: (**tolerance**: “*interest in and concern for ideas, opinions, practices, etc., foreign to one's own*”), (**consciousness**: “*concern, interest*”).

Позначення однієї людини (СО “*person(s)*”), якою дуже захоплюються (**God**: “*somebody widely admired*”) або представників робітничого класу (**labour**: “*workers considered as a social class*”) виявлено в словникових дефініціях іменників **God**, **labour**. Наступна пара слів **God**, **worship** об’єднуються двома СО “*thing(s), object(s)*” та “*in religion*”. Відповідно до першої ознаки обидва аксіономени тлумачаться як фігура або образ для поклоніння, благоговіння (“*a figure or an image of worship*”), (“*the object of adoring reverence or regard*”). Згідно з релігійним визначенням, Бог – це творець світу й верховна, духовна субстанція (**God**: “*the Creator of the universe and source of all moral authority*”), а поклоніння – палке кохання, палка любов до Бога, святих (**worship**: “*religious adoration*”). Продовжуючи телеологічну тему, лексема **worship** поділяє зі словом **duty** лексичне значення “богослужіння, відправа в католиків”, яке знайшло своє відображення в СО “*service*” й підтверджується відповідними дефініціями: (**worship**: “*religious service*”), (**duty**: “*church service*”).

Семантичну близькість установлено також між аксіономенами **mastery**, **science**, що характеризують уміння (СО “*skill*”) як здатність на високому кваліфікаційному рівні доцільно використовувати раніше набутий досвід (**mastery**: “*expert skill*”), (**science**: “*highly developed skill*”), а також глибокі й систематизовані знання в якій-небудь сфері практичної діяльності (СО “*knowledge*”: **mastery**: “*comprehensive knowledge*”), (**science**: “*a systematically organized body of knowledge about a particular subject*”). Останній аксіономен формує тандем з іменником **labour** на позначення сукупності (СО “*body (of)*”), що упорядковує наукові знання (**science**: “*any body of knowledge organized in a systematic manner*”) й репрезентує групу людей, зайнятих важкою фізичною працею (**labour**: “*the body of persons engaged in productive activity, especially physical toil*”). Аксіономен **labour**, в свою чергу, взаємодіє зі словом **duty** за вказівкою на специфічне завдання (СО “*task*”), доручене комусь (**labour**: “*a specific task*”), (**duty**: “*a task allocated to somebody*”).

За СО “*спосіб, манера, метод*” (“*way (of), manner (of), method*”) узгоджуються слова **felicity**, **science**, але перший іменник семантизується як спосіб, що задовольняє, подобається (“*an instance of appropriate and pleasing*

manner”), а другий – організований метод, що поєднує теорію з практикою, встановлює відповідність між практичними результатами й науковими законами (“*method reconciling practical ends with scientific laws*”). До слова *felicity* наближається аксіономен *fortune*, у сукупності з яким в межах СО “*good fortune*” повністю збігаються в тлумаченні щасливої долі.

Досліджувана група англійських аксіономенів із середнім ступенем полісемії вміщує також вісімнадцять семизначних слів *competence*, *efficiency*, *harmony*, *independence*, *integrity*, *chastity*, *vitality*, *optimism*, *peace*, *security*, *mentality*, *benevolence*, *goodness*, *prudence*, *conscience*, *humanism*, *intelligence*, *diplomacy*, які утворюють між собою двадцять дві семантичні спільності.

Перша половина аксіономенів від загальної кількості семизначних слів об’єднана СО “*state (of), condition*”, позначаючи стан юридичної правомочності (*competence*: “*the state of being legally competent or qualified*”), дієвості (*efficiency*: “*the state of being efficient; competency in performance*”), злагодженості (*harmony*: “*the state of being in concord*”), вільності, непримушеності (*independence*: “*the state of being free*”), цілісності (*integrity*: “*the state of being whole and undivided*”), невинності (*chastity*: “*the state of being chaste*”), життєвої сили й активності (*vitality*: “*the state of being strong and active*”), сподівань на краще майбутнє, пройняті життєрадісністю й бадьорістю (*optimism*: “*the state of being cheerful or hopeful about the future*”), мирного існування без війни (*peace*: “*the state existing during the absence of war*”), захищеності від небезпеки й загрози (*security*: “*the state of being free from danger or threat*”), ментальності (*mentality*: “*state of mind*”).

Десять аксіономенів *competence*, *efficiency*, *harmony*, *independence*, *integrity*, *chastity*, *benevolence*, *goodness*, *prudence* характеризують властивості, єдність яких виражає ціннісну якість перших (СО “*quality of*”) за значенням компетентності (*competence*: “*the quality of being competent*”), ефективності (*efficiency*: “*the quality of being efficient*”), гармонії (*harmony*: “*the quality of forming a pleasing and consistent whole*”), незалежності (*independence*: “*the state or quality of being independent*”), чесності (*integrity*: “*the quality of being honest*”), цнотливості (*chastity*: “*the quality of being pure or chaste*”), доброзичливості (*benevolence*: “*the quality of being well meaning*”), доброти (*goodness*: “*the quality of being good*”), розсудливості (*prudence*: “*the quality of being prudent*”).

Аксіономени *competence*, *efficiency*, *harmony*, *vitality*, *optimism*, *conscience*, *humanism* в межах наукової семантичної мікросистеми (СО “*in science*”) групуються за двома різновидами: терміни на позначення наукових феноменів (*competence*, *efficiency*, *vitality*, *conscience*) та найменування наукових теорій, доктрин (*harmony*, *optimism*, *humanism*). Так, термін *competence* зустрічається в біології й означає імунологічну компетентність (активність, зрілість) організму (“*Immunology. the capacity of the immune system*”); технічним терміном *efficiency* позначається коефіцієнт корисної дії (ККД), величини для встановлення відношення виконаної машиною роботи до загальних енергетичних затрат на її виконання (“*Technics. the ratio of the amount of energy used by a machine to the amount of work done by it*”), а філософським терміном *vitality* – принцип

життєздатності організмів (“*Philosophy. vital principle*”); поняття **conscience** використовується в психоаналізі на позначення однієї із структурних частин людської психіки – Над-Я (Супер-Его, Понад-Я), що оцінює думки та поведінку людини на предмет сумлінності, пристойності, не даючи змоги проявити несвідомі бажання, якими керується інша структурна частина психіки – Воно (Власне Его) (“*the part of the superego that passes judgment on thought and behavior to the ego for further consideration*”); слово **harmony** тлумачиться водночас як навчальна дисципліна і частина теорії музики, що вивчає побудову, відношення й поєднання тонів у одночасному звучанні (**harmony**: “*the structure, relations, and practical combination of chords*”); філософська доктрина оптимізму наголошує на тому, що існуючий світ є найкращим зі всіх можливих світів (**optimism**: “*Philosophy. the doctrine that the existing world is the best of all possible worlds*”), а в концепції доктрини світського (секулярного) гуманізму робиться акцент на визнанні переваг розуму, інтелекту людини, наукового досвіду перед релігійним світоглядом або втручанням Бога (**humanism**: “*Philosophy. a philosophical position that people can live using their intelligence and reason rather than depending on a God or religion*”).

За СО “*ability, capacity*” об’єднано аксіономени **competence, efficiency, independence, vitality, mentality, conscience, intelligence, diplomacy** на позначення здатності успішно діяти на основі практичного досвіду, умінь та знань (**competence**: “*the ability to do something successfully, measured against a standard, especially ability acquired through experience or training*”), виконати роботу найкращим чином або досягти бажаного результату без витрачання зайвих зусиль або енергії (**efficiency**: “*the ability to do something well or achieve a desired result without wasted energy or effort*”), самостійно дбати про себе (**independence**: “*the ability to care for one's self*”), залишатися живим (**vitality**: “*the ability of something to live and grow or to continue in existence*”), проявляти інтелектуальну обдарованість (**mentality**: “*somebody's mental capacity or endowment*”), відрізнити між правильним та помилковим у власній поведінці та характері (**conscience**: “*the ability to distinguish what is right or wrong in one's conduct or motives*”), набувати певних знань й застосовувати їх на практиці (**intelligence**: “*the ability to acquire and apply knowledge*”), контактувати з людьми в сприятливій манері, не засмучуючи й не ображаючи їх (**diplomacy**: “*the ability to deal with people in a sensitive way that does not upset or offend them*”).

Людські почуття як специфічні переживання (СО “*feeling (of)*”) знайшли відображення в семантичній структурі аксіономенив **optimism, goodness, conscience**, зміст яких передає оптимістичний (**optimism**: “*the optimistic feeling*”), добрий настрій (**goodness**: “*the kindly feeling*”) й сумлінність (**conscience**: “*the conscientious feeling*”).

Окремі лексичні значення слів **integrity, chastity, goodness, prudence, conscience** вказують на їхню приналежність до чеснот (СО “*virtue*”) на засадах вірності морально-етичним принципам (**integrity**: “*adherence to moral and ethical principles*”; **goodness**: “*moral excellence*”; **conscience**: “*the complex of ethical and*

moral principles”), непорочності (*chastity*: “*virtuous character*”), обачності (*prudence*: “*discretion or circumspection*”).

Аксіономени *optimism*, *mentality* перетинаються з лексичною одиницею *humanism* в позначенні позиції людини (СО “*attitude(s)*”), що зумовлена її оптимістичним ставленням до життя (*optimism*: “*the attitude of somebody who feels positive or confident*”), широтою уявлень, знань, інтересів (*mentality*: “*mental attitude*”), гуманністю (*humanism*: “*human attitude*”) та зі словом *benevolence* в актуалізації тенденцій (СО “*tendency, inclination*”), що склались в суспільстві: з позитивної точки зору світ вважається чудовим і всі речі повинні сприйматися в ньому лише з найкращого боку (*optimism*: “*tendency to expect the best and see the best in all things*”), ментальність уособлює духовну налаштованість народу до навколишнього світу (*mentality*: “*mental inclination*”), в основу прихильності покладено бажання допомогти або зробити кому-небудь добро (*benevolence*: “*tendency to help or do good to others*”); водночас до слова *benevolence* наближаються іменники *goodness* та *humanism*, в семантиці яких реалізується узагальнена ідея доброти (СО “*kindness*”).

В процесі аналізу семизначних аксіономенів встановлено приклади їхніх єдностей за певним ступенем близькості семантичних властивостей. Так, аксіономени *harmony*, *peace* збігаються за лексичним значенням “згода, злагода, відповідність чому-небудь” (СО “*agreement, conformity*”), а *harmony*, *diplomacy* збігаються в характеристиці взаємин, стосунків (СО “*relation(ship)*”), що можуть бути як дружньо-гармонійними (*harmony*: “*harmonious relations in which there is friendly accord*”), так і дипломатично-мирними (*diplomacy*: “*the relations of one state with another by peaceful means*”).

Між аксіономеном *mentality* та лексичними одиницями *diplomacy*, *conscience*, *intelligence* окремо виявлено варіанти взаємозв'язків у називанні характеру дії (СО “*way (of), manner (of), method*”), точки зору, погляду (СО “*opinion, viewpoint, estimate*”), загального рівня пізнання, знань когось-небудь (СО “*intellect*”). Так, словами *mentality* й *diplomacy* позначається спосіб мислення та відповідно тактовний спосіб поводження з людьми (*mentality*: “*a way of thinking*”; *diplomacy*: “*a sensitive and tactful way of dealing with people*”), словами *mentality* й *conscience* пояснюється система поглядів індивідууму, суспільної групи та оцінка власних дій, думок особливо якщо вони помилкові (*mentality*: “*view*”; *conscience*: “*an opinion about one's actions or thoughts (especially wrong)*”), а аксіономени *mentality* й *intelligence* повністю збігаються за вказівкою на інтелектуальні здібності людини (*mentality, intelligence*: “*intellectual ability*”).

Три типи перетинів виявлено між аксіономенами *security*, *intelligence*, а саме: у формі множини (СО “*in plural*”) в аксіономенів з'являються лексичні значення “цінні папери, що засвідчують боргове зобов'язання погашення кредиту” (*securities*: “*asset deposited to guarantee repayment*”) та “вісті, повідомлення” (*intelligences*: “*news*”); в семантичній структурі вказаних аксіономенів є посилення на організацію, спеціальну службу (СО “*organization, institution*”), якій доручено охороняти, оберігати когось-, що-небудь, особливо будинок, установу (*security*: “*an*

organization entrusted with the job of protecting somebody or something, especially a building or institution”), збір секретної інформації (*intelligence*: “*an organization or agency engaged in gathering of secret information*”), а також на одну людину або групу (CO “*person(s)*”), котрі виступають поручителями, гарантами, вартою, конвоєм (*security*: “*an somebody who pledges to fulfill somebody else's obligation*”; “*a person who secures*”), або збирають відомості про політичне становище інших держав та стан їхніх збройних сил (*intelligence*: “*people employed in the collection of political and military information*”).

Ланцюжкові переходи для встановлення семантичних відношень простежуються між парами аксіономенів *competence*, *peace* та *peace*, *goodness*. Перша пара іменників, вживаючись у сталих виразах (CO “*in phrases*”), набуває додаткових лексичних значень: **certificate of competence** – свідчення про присвоєння кваліфікації (відповідає ГС “*skill*”), **to be at peace** [=dead] – евфемізм. спочивати в мирі, бути мертвим, лежати в могилі (відповідає ГС “*death*”), а слова другої пари входять до складу вигуків, що виражають наказ і здивування (CO “*exclamation*”): **Peace!** – Тихіше! / Замовчіть!; **My goodness!** – Боже мій! (евфемізм для слова Бог).

Аксіономен *independence* створює по черзі зі словами *prudence*, *peace*, *security* семантичні спільності, зміст яких передає факт (CO “*fact (of), event*”) самостійності (*independence*: “*the fact of being independent*”), передбачливості (*prudence*: “*the fact of being prudent*”), а також характеризує свободу (CO “*freedom (from)*”) як відсутність контролю з боку іншої держави, організації (*independence*: “*freedom from control by another country or organization*”), боротьби, суперечок (*peace*: “*freedom from strife*”), турбот про збитки (*security*: “*freedom from worries of losses*”).

Лексичне значення “*впевненість*” (CO “*certitude, assurance*”) об’єднує аксіономени *optimism*, *security* в позначенні твердого переконання в остаточну перемогу добра над злом (*optimism*: “*certitude in the ultimate triumph of good over evil*”), гарантований захист чогось цінного від зникнення (*security*: “*the assurance that something of value will not be taken away*”).

Крім здатності утворювати між собою семантичні спільності, аксіономени досліджуваної групи характеризуються ще й додатковими лексичними значеннями: *persistence*: “*факт обстоювання своєї думки незважаючи на перешкоди або протилежність поглядів*” (“*the fact of continuing in an opinion in spite of difficulty or opposition*”), “*тривалість ефекту після ліквідування причини, що його спровокувала*” (“*the continuance of an effect after its cause is removed*”); *tolerance*: “*м'якість; поблажливість; терпимість*” (“*leniency*”); *humility*: “*тенденція бути скромним, простим*” (“*tendency to be humble*”), “*бажання залишитися непримітним*” (“*self-effacement*”); *consciousness*: “*усвідомлення власного існування*” (“*awareness of one's own existence*”), “*думки*” (“*thoughts*”); *mastery*: “*абсолютний контроль над кимось або чимось*” (“*total control over somebody or something*”), “*панування, влада*” (“*the power of command*”), “*перевага*” (“*superiority*”); *respect*: “*прихильність*” (“*favour*”), “*певний аспект, момент,*

деталь” (“a particular aspect, point, or detail”); **felicity**: “джерело щастя” (“a source of happiness”), “блаженство” (“bliss”), “радість” (“joy”), “добробут” (“welfare”); **science**: “система знань” (“a system of knowledge”); **God**: “у вигуку – Боже мій! / Всемогутній Боже! – передається здивування, прикрість” (“an exclamation – My God! or God Almighty! – used to indicate surprise, annoyance”), “надприродна істота” (“supernatural being”), “образ божества; ікона” (“an image of a deity”); **fortune**: “можливість, ймовірність, шанс” (“chance”), “майно, статок” (“property”), “у архаїчному значенні – заможна жінка; спадкоємиця” (“Archaic. a wealthy woman; an heiress”), “достаток, багатство, безліч” (“abundance, wealth”), “доля; приречення” (“destiny”); **patience**: “слово-замінник для назви рослини – шавель” (“another word for patience dock”), “картковий пасьянс-солітер в американському варіанті англійської мови” (“the card game-solitaire in American English”), “спокійна (незворушна, врівноважена) уважність, обережність в роботі” (“even-tempered care in work”); **worship**: “релігійна відданість” (“religious allegiance”), “у архаїчному значенні – репутація; становище” (“Obsolete. reputation, standing”); **labour**: “фізична сила” (“the physical strength”), “продуктивна робота, зроблена за заробітну плату” (“productive work done for wages”), “пологи” (“childbirth”), “політична партія, що представляє інтереси робітників Великої Британії” (“a political party representing workers’ interests, especially in Great Britain”); **duty**: “кількість води необхідної для зрошування землі” (“the quantity of water necessary to irrigate an area of land”), “обов’язок, зобов’язання” (“obligation”), “виробність машини” (“productivity of machine”), “мито на імпорتنні або експортні товари” (“a tax on goods, especially imports and exports”); **competence**: “знання мови, що дає змогу людині говорити й розуміти її” (“knowledge of a language that enables somebody to speak and understand it”), “прибуток (дохід), що задовольняє нагальні потреби” (“an income sufficient to furnish the necessities”); **efficiency**: “ступінь відповідності позитивній якості чогось зробленого без витрачання енергії” (“the degree to which something is done well or without wasted energy”), “продуктивне користування ресурсами” (“productive use of resources”), “маленька квартира з мінімальними кухонними й сантехнічними вигóдами” (“efficiency apartment”); **harmony**: “будь-яке синхронне звучання тонів” (“any simultaneous combination of tones”), “згода в діях, поглядах, почуттях” (“agreement in action, opinion, feeling”); **independence**: “автономія” (“autonomy”), “самовизначення” (“self-determination”); **integrity**: “додержання морально-етичних принципів” (“adherence to moral and ethical principles”), “недоторканність” (“inviolability”), “чистота, чесність” (“fairness”), “єдність” (“unity”); **chastity**: “цнотливість, невинність; целибат” (“virginity; celibacy”), “спосіб життя, що тримається на релігійних поглядах і не містить сексуальної активності” (“mode of living that does not include any sexual activity, especially for religious reasons”), “стриманість в конструкції або висловах” (“restraint in design or expression”), “простота, скромність” (“simplicity”); **vitality**: “фізична сила” (“physical strength”), “енергія” (“energy”), “пожвавлення, жвавість” (“animation”); **peace**: “мирна угода” (“peace treaty”); **security**: “захист; охорона” (“protection”);

benevolence: “акт прояву доброзичливості” (“an act showing good will”), “милість, ласка” (“favour”), “віра в те, що доброта розповсюдиться в реальності” (“the belief that goodness pervades reality”), “допомога” (“aid”), “примусовий податок у вигляді добровільного пожертвування, що стягувався з населення деякими англійськими монархами без згоди парламента в епоху Середньовіччя” (“in the Middle Ages. a compulsory tax exacted by some English sovereigns without the consent of Parliament”); **goodness:** “праведність” (“righteousness”), “користь” (“benefit”); **prudence:** “повага до власних інтересів” (“regard for one's own interests”), “ощадливе піклування при управлінні ресурсами” (“provident care in the management of resources”), “розсудливість, розважливість, передбачливість щодо практичних питань” (“caution with regard to practical matters”), “економність” (“economy”); **conscience:** “регулювання своїх дій згідно з поняттями добра й зла” (“regulation of one's actions in conformity to the sense of right and wrong”), прозорливість; проникливість (“insight”); **humanism:** “система думок, в якій переважають людські інтереси, цінності та почуття власної гідності” (“a system of thoughts in which human interests, values, and dignity predominate”), “принципи гуманістів” (“principles of the humanists”), “турбота про людей” (“concern for people”), “течія в західноєвропейській культурі епохи Відродження” (“cultural movement of the Renaissance that spread throughout Europe”); **intelligence:** “за релігійними уявленнями – розумна безплотна істота, наприклад, ангел” (“an intelligent being, especially an incorporeal one, as an angel”), “інформація про секретні плани урядів іноземних держав, збройних сил, бізнес-конкурентів або злочинців” (“information about secret plans, especially those of foreign governments, the armed forces, business competitors, or criminals”); **diplomacy:** “сфера діяльності, що пов’язана з врегулюванням міжнародних відносин” (“the profession of managing international relations”), “уміння керувати справами без провокування ворожнечі” (“skill in handling affairs without arousing hostility”), “регулювання відносин між державами мирним шляхом” (“the conduct of the relations of one state with another by peaceful means”), хитрість (“cunning”).

Висновки дослідження. Отже, проведений комплексний аналіз восьми- та семизначних аксіономенів із середнім ступенем полісемії показав, що семантична структура кожного з них виступає системою значень, які певним чином організовані. При цьому лексичні значення одних слів на позначення цінностей духовної культури вступають у семантичні відношення з іншими, встановлюючи перехід від індивідуального тлумачення до трактування в межах інших груп аксіономенів.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в поглибленому вивченні ціннісних парадигм українського, англійського та французького мовних соціумів, досліджуючи багатозначну та моносемічну структуру аксіономенів.

Література

1. Сорока Т.В. Семантика найбільш багатозначних англійських аксіономенів / Т. В. Сорока // Сучасні дослідження з іноземної філології. Зб. наук. пр. / відп. ред. Фабіан М. П. – Ужгород: ПП «Антдор-Шарк», 2014. – Вип. 12. – С. 189-200.

2. Сорока Т.В. Семантична структура англійських аксіономенів із середнім ступенем полісемії / Сорока Т. В. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : «Філологія».: Зб. наук. праць / гол. ред. І. В. Ступак – Одеса, 2014. – Вип. 11. – Том 2. – С. 64-67.
3. Сорока Т.В. Семантична характеристика аксіономенних спільностей (на матеріалі сучасної англійської мови) / Т. В. Сорока // **МОВА І КУЛЬТУРА:** (Науковий журнал). – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. – Вип. 17. – Т. II (170). – С. 288-296.
4. Lyons J. Language and Linguistics. An Introduction / John Lyons. – Cambridge : Cambridge University Press, 1981. – 356 p.
5. Oxford English Dictionary : in 12 vol. / [chief ed. James Murray]. – London : Oxford University Press, 1970. – V. I – 1240 p. – V. II. – 1308 p. – V. III. – 488 p. – V. IV. – 532 p. – V. V. – 758 p. – V. VI. – 820 p. – V. VII. – 1216 p. – V. VIII. – 936 p. – V. IX. – 386 p. – V. X. – 396 p. – V. XI. – 493 p. – V. XII. – 105 p.

Summary

The article deals with the study of the nouns denoting national values in their formalized representation on the material of the English language. The polysemantic axionomens consisting of 8-7 lexical meanings have been taken from the modern English thesauri by means of the step-identification method. Complex analysis of 32 axionomens interpreted with 238 lexical meanings has been made in the present research. In the process of investigation it has been defined that the semantic structure of every analyzed axionomen is regarded as the individual system of lexical meanings organized under certain rules.

УДК 81'42

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБРАЗНОСТІ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ ТА СИНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ)

Тарасова О.А.

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми, її визначення та актуальність. Когнітивно-дискурсивний і лінгвосинергетичний підходи до аналізу мовних явищ відкрили нові перспективи щодо інтерпретації художніх творів. У нашій розвідці у фокусі дослідження опиняється французький модерністський поетичний текст як інформаційно зростаючий, напружений і наповнений вербалізований простір, де мегатекстове повідомлення компресується у мовну тканину віршованого твору.